

کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان

خلاصه گزارش تحقیقی بررسی علل و عوامل قاچاق زنان و کودکان در افغانستان

سرطان، 1390 هجری-خوشیدی برابر با جولای، 2011 میلادی

کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان براساس ماده 58 قانون اساسی کشور، وظیفه و صلاحیت دارد تا بر وضعیت حقوق بشر در افغانستان نظارت کند. همچنان براساس ماده 21 قانون تشکیل، وظایف و صلاحیت‌های کمیسیون حقوق بشر افغانستان، نظارت بر وضعیت و چگونگی دسترسی افراد به حقوق و آزادی‌های بشری‌شان، یکی از وظایف اساسی کمیسیون به شمار می‌رود.

بنا بر این، کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، گزارش تحقیقی را به نشر می‌رساند که در آن علل و عوامل قاچاق زنان و کودکان در افغانستان بررسی شده است. قاچاق انسان، امروز به یک پدیده‌ی عام و جهان‌گیر تبدیل شده است و تقریباً تمامی کشورهای جهان با این جنایت وحشت‌ناک درگیرند. امروزه در سراسر جهان، میلیون‌ها انسان به اشکال مختلف قربانی قاچاق انسان می‌شوند. تجارت انسان، سالانه در حدود 42.5 میلیارد دلار برای قاچاقچیان حرفه‌ای انسان سود و درآمد دارد.¹ بنا بر تخمین سازمان بین‌المللی کار (ILO)، با وجود بهبود وضعیت و پیشرفت‌های انجام‌شده در مقابله با جنایت برده‌داری یا قاچاق انسان، سالانه بیش از 12 میلیون نفر در سراسر جهان با هدف کار اجباری و سوءاستفاده و تجاوزات جنسی قاچاق می‌شوند.²

از این جهت، تجارت انسان سومین جنایت پُر سود در سراسر جهان، پس از قاچاق اسلحه و قاچاق مواد مخدر، شناخته می‌شود.³ از قاچاق انسان به عنوان «بردگی عصر جدید»⁴ یاد می‌کنند. تخمین زده می‌شود که بیش از 27 میلیون برده در سراسر جهان وجود داشته باشد. بیش از نیمی از آنان را افراد زیر 18 سال تشکیل می‌دهند،⁵ و بیش از 70 درصد آن‌ها دختران زیر 25 سالند⁶ که به خاطر سوءاستفاده‌های جنسی، فاحشگی، ساختن فیلم‌های پورنوگرافی و دیگر اشکال استثمار جنسی قاچاق می‌شوند. اشکال دیگر استثمار قربانیان قاچاق انسان کار اجباری و طاقت فرسا در مزارع، معادن، کارخانه‌ها و کارگاه‌ها و دیگر محلات، فروش و قاچاق مواد مخدر، سربازی و شرکت اجباری در جنگ‌ها، کار در خانه، پیش‌خدمتی در دفتر یا هتل، قطع اعضای بدن و... می‌باشد.

از قاچاق انسان برداشت‌های مختلف و متفاوتی وجود دارد. اما، «پروتکل پیش‌گیری، توقف و مجازات قاچاق انسان، به‌خصوص زنان و کودکان»، مصوب دسامبر 2000 میلادی در مجمع عمومی سازمان ملل متحد، جامع‌ترین تعریف از قاچاق انسان را ارائه کرده است. ماده سوم این پروتکل، قاچاق انسان را چنین تعریف می‌کند:

الف. «قاچاق انسان» عبارت است از استخدام، انتقال، جابه‌جایی یا پذیرش اشخاص با توسل به تهدید یا استفاده از زور یا سایر شیوه‌های اجبار، یا از طریق اختطاف، فریب، نیرنگ یا سوءاستفاده از قدرت یا آسیب‌پذیری افراد، یا از طریق دادن پول یا هر امتیاز مالی دیگر برای جلب رضایت شخص، به قصد استثمار و بهره‌کشی. استثمار و بهره‌کشی مشتمل بر حداقل استفاده برای روسپی‌گری و فحشا یا اشکال دیگر بهره‌برداری جنسی، کار یا خدمات اجباری، بردگی یا اعمال مشابه، غلامی یا قطع اعضای بدن است.

ب. رضایت قربانی قاچاق انسان به بهره‌کشی تذکر یافته در بند(الف) همین ماده، در صورتی که یکی از شیوه‌های مذکور در بند(الف) مورد استفاده قرار گیرد، بی‌اعتبار است؛

ج. استخدام، انتقال، جابه‌جایی، پنهان‌سازی یا پذیرش اطفال به منظور استثمار می‌تواند «قاچاق انسان» تلقی شود، حتی اگر دارای هیچ یک از شیوه‌های مذکور در بند(الف) همین ماده نباشد؛

د. طفل عبارت است از هر شخصی زیر 18 سال.⁷

¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Human_trafficking

² <http://www.america.gov/st/democracyhr-persian/2010/June/20100617162402bob0.3298151.html>

³ <http://www.khabaronline.ir/news-111980.aspx>

⁴ "Modern Day Slavery". See in: Kathryn Cullen-DuPont, *Global Issues; Human Trafficking*, New York, An imprint of Infobase Publishing, 2009, p. 7-

⁵ Edward Newman and Sally Cameron, *Trafficking in Human: Social, Cultural and Political Dimensions*, United Nations University Press, Tokyo, New York. Paris, 2008, p. 5 & <http://www.khabaronline.ir/news-90767.aspx>

⁶ <http://www.aftabnews.ir/vdcgty9q.ak9ty4prra.html>

⁷ Palermo Protocol on Human Trafficking(2000), Article 3

روش این گزارش تحقیقی

این تحقیق برگرفته شده از داده‌هایی است که از طریق انجام 457 مصاحبه با قربانیان قاچاق انسان و 1871 مصاحبه با عموم مردم در 20 ولایت کشور⁸، در مدت زمان شش ماه (1 قوس 1389- 3 جوزا 1390) به دست آمده است. داده‌های هریک از این مصاحبه‌ها به صورت جداگانه مورد تحلیل قرار گرفته است. به پرسش‌ها از قربانیان، خود آنان یا یکی از اقارب و وابستگان نزدیک شان از قبیل مادر، پدر، خواهر، برادر و احیاناً ماما یا کاکا یا عمه و خاله، پاسخ داده‌اند و نتایج اصلی این تحقیق، بر اساس معلوماتی که قربانیان یا اقارب نزدیک شان ارائه کرده‌اند، استوار می‌باشد. مصاحبه عمومی، با عامه مردم دارای سنین بالاتر از 12 سال، انجام شده و گزینش مصاحبه‌شوندگان به صورت تصادفی و با رعایت تناسب میان زن و مرد، صورت گرفته است. نتایج مصاحبه عمومی تکمیل‌کننده و در مواردی تأییدکننده معلوماتی است که از طریق مصاحبه با قربانیان قاچاق انسان جمع‌آوری شده است. همچنین طی این مصاحبه‌ها، نظرات مردم در مورد سؤالات مشخصی چون عوامل قاچاق انسان، عاملان قاچاق انسان، انگیزه‌های قاچاق انسان و مواردی دیگر، پرسیده شده است.

مختصر یافته‌های عمده در این گزارش عبارتند از:

- آسیب‌پذیری زنان و کودکان مانند نداشتن والدین یا یکی از آنها در قربانی شدن قاچاق آن‌ها نقش داشته است. طبق یافته‌های این گزارش، اکثریت قربانیان را افراد آسیب‌پذیر تشکیل داده‌اند. به عنوان مثال بیش از نیمی از قربانیان (54%) از حمایت پدر و مادر محروم بوده‌اند. نزدیک به 17 درصد (77 مورد) قربانیان، خانم خانه بوده‌اند، هفت درصد (32 مورد) قربانیان گدا، دست‌فروشان و جمع‌کنندگان آشغال بوده‌اند و بقیه متعلق به دسته‌هایی از قبیل متعلم، معلم، کارمند دولت، دکان‌دار، خیاط، قالین‌باف، همکار پدر و مادر و غیره بوده‌اند.
- ازدواج زودهنگام و اجباری یکی دیگر از عوامل عمده قاچاق انسان است. این گزارش نشان می‌دهد که قربانیان قاچاق انسان اکثراً کسانی بودند که در سنین پایین ازدواج کردند، طبق اظهارات مصاحبه‌شوندگان، حدود 81 درصد از قربانیان قاچاق انسان قبل از 18 سالگی ازدواج کرده بودند و از این میان، بیشتر از 50 درصد زیر 15 سال بودند و مهمتر از همه، در میان قربانیان افرادی نیز وجود داشتند که حتا در سنین دوسالگی به ازدواج داده شده بودند. همچنین، گزارش نشان می‌دهد که از میان زنان و دختران قربانی، حدود 29 درصد (47 نفر)، بعد از تجاوز جنسی، اختطاف یا تهدید و خشونت، مجبور به ازدواج شده‌اند، 45.5 درصد آنان (73 نفر) به خواست والدین‌شان به ازدواج تن داده‌اند، حدود 9.3 درصد آنان (15 مورد) در مقابل پول و 3.7 درصد دیگر (6 نفر) به خاطر حل مناقشات خانوادگی مجبور به ازدواج شده‌اند، اما؛ در مقابل تنها 12.5 درصد آنان (20 مورد) با رضایت خود ازدواج کرده بودند.
- فقر و بی‌کاری از جمله مهم‌ترین عوامل قاچاق انسان است. طبق این گزارش، بیش از 58 درصد از خانواده‌های قربانیان، درآمدی نداشتند و فقط بیشتر از 10 درصد آن‌ها، درآمد بالاتر از 7000 افغانی در ماه داشتند. بیشتر از 27 درصد آنان دارای درآمد 1000 تا 7000 افغانی بودند. مصاحبه‌های انجام‌شده با عامه مردم نیز، تأییدکننده این موضوع بوده و فقر و بی‌کاری را از عوامل مهم قاچاق انسان دانسته‌اند.
- قاچاقچیان انسان هنگام انجام عمل قاچاق از وسایل مختلفی چون فریب و نیرنگ، تهدید و زور، و موارد دیگر، استفاده می‌کنند. براساس نتایج این گزارش، حدود 35 درصد قربانیان (158 مورد) با فریب و نیرنگ، نزدیک به 31 درصد (136 مورد) با تهدید و زور، نزدیک به 12 درصد (51 مورد) با توافق والدین یا همسر (در مورد زنان قربانی) و 22.5 درصد (100) مورد با رضایت خودشان به دام قاچاقچیان افتاده‌اند. همچنین عاملان قاچاق، علاوه بر مسایلی چون استفاده از زور و تهدید یا فریب و نیرنگ، پیشنهادهایی چون پول، ازدواج، انتقال به خارج از کشور از جمله وسایل دیگر است که برای قاچاق انسان استفاده می‌شود. طبق معلومات این گزارش، در بیش از 75 درصد از موارد قاچاق، پیشنهاد پول، ازدواج و انتقال به خارج کشور از سوی عاملان قاچاق به قربانی داده شده است. این در حالی است که 74 درصد از قربانیانی که با

⁸ کابل، کندز، تخار، بدخشان، پکتیا، خوست، غزنی، هلمند، بامیان، فاریاب، جوزجان، غور، نورستان، هرات، بلخ، قندهار، ننگرهار، نیمروز، کنر و بادغیس.

و عده پول قربانی شده‌اند، پول وعده داده‌شده را دریافت نکرده‌اند و متباقی آن‌ها به صورت قسمی یا مجموعی مبلغ وعده داده‌شده را دریافت کرده‌اند.

- قربانیان قاچاقی که به خارج از کشور توسط قاچاقچیان انتقال پیدا می‌کنند، با مشکلات مختلفی از جمله نداشتن اسناد و مدارک برای عبور از مرز و گشت و گذار در کشور مقصود یا ترانزیت مواجه‌اند، این گزارش نشان می‌دهد که بیش از 97 درصد قربانیانی که به خارج از کشور منتقل شده‌اند، به صورت غیر قانونی بدون سند یا با اسناد جعلی از مرزهای کشور خارج شده‌اند و تنها 2.4 درصد آنان با سند رسمی و معتبر از کشور خارج شده‌اند.

- قاچاقچیان انسان، قربانیان را در زمان انتقال و بعد از آن مورد بهره‌برداری و استفاده‌جویی‌های مختلف قرار می‌دهند، این گزارش نشان می‌دهد که پسران، دختران و زنان قربانی در زمان انتقال برای کارهای خانگی، روزمزدی، فروش مواد مخدر، گدایی، رقص، تن‌فروشی، فحشا، برای خدمات نظامی و انجام عملیات‌های انتحاری، استفاده از اعضای بدن، و غیره مورد استفاده قرار گرفته‌اند. مصاحبه‌های انجام‌شده با عامه مردم نیز تأییدکننده این موضوع می‌باشند.

- در قاچاق انسان عبور از مرکز يك کشور شرط نیست، بنا بر این، قاچاق انسان پدیده‌ای است که در داخل و بیرون از يك کشور صورت می‌گیرد. نتایج این گزارش، بیانگر آن است که بیش از 60 درصد قاچاق زنان و اطفال در افغانستان، قاچاق داخلی است که از یک منطقه به منطقه‌ای دیگر یا از يك ولایت به ولایتی دیگر در داخل مرزهای کشور قاچاق می‌شوند. از میان بیش از 39 درصد قاچاق بیرون‌مرزی، نزدیک به 18 درصد قربانیان به پاکستان، 17 درصد به ایران، نزدیک به 4 درصد به کشورهای دیگر قاچاق شده‌اند.

- تفاوت جنسیتی در قاچاق انسان از جمله عواملی است که دختران و زنان را بیشتر قربانی این پدیده وحشتناک می‌سازند. طبق این گزارش، از میان موارد قاچاق داخلی، حدود 19 درصد پسران بودند، این در حالی است که بیش از 45 درصد را دختران و بیش از 38 درصد را زنان تشکیل می‌دادند.

- قربانیان قاچاق انسان در بیرون از مرزهای کشور، نظر به بهره‌کشی قربانیان متفاوت است؛ مثلاً بیشترین تعداد (70 درصد) قربانیان قاچاق انسان به سوی ایران را پسران تشکیل می‌دهند که برای کار در خانه، دهقانی، روزمزدی و فروشندگی گماشته می‌شوند. بیش از 6 درصد برای قاچاق جنسی و بیش از 19 درصد برای توزیع و فروش مواد مخدر در ایران مورد بهره‌برداری قرار گرفته است. اما حدود 39 درصد قربانیان منتقل‌شده به پاکستان را زنان، 38 درصد دختران و 23 درصد را پسران تشکیل داده‌اند. در پاکستان این قربانیان بیشتر برای کارهای خانه (54.4 درصد) که بیشتر آنان دختران‌اند، مورد استثمار قرار می‌گیرند. بعد از آن، بهره‌گیری جنسی (بیش از 30 درصد)، استفاده برای عملیات‌های تخریبی و انتحاری (6.4 درصد)، توزیع و فروش مواد مخدر (5.5) و کارهای روزمزدی، فروشندگی و گدایی (هرکدام 1.3 درصد) قرار دارند.

- تعداد قابل ملاحظه‌ای از قربانیان قاچاق بیرون‌مرزی، به دلایل مختلفی تمایل به بازگشت به وطن ندارند. براساس معلومات مصاحبه‌شوندگان، حدود 60 درصد قربانیان تمایل‌شان را برای بازگشت به وطن ابراز داشته‌اند. در حالی که 40 درصد دیگر به دلایل ترس از جان و آبرو و حیثیت، نبود اشتغال، فقر و بی‌ثباتی و ناامنی در کشور برای بازگشت به کشور تمایل نداشته‌اند. همچنین، میزان ابتلا به مواد مخدر در میان قربانیان بیرون‌مرزی، بعد از قربانی شدن افزایش را نشان می‌دهد. مبتلا به تریاک از 7 به 14 نفر و میزان مصرف هیرویین از 3 به 22 نفر افزایش یافته است. در حدود 107 مورد قربانیان از ابتلای‌شان به مشکلات جسمی و روانی ابراز کرده‌اند و در 16 مورد نیز قتل قربانیان گزارش شده است.

- پدیده قاچاق انسان از جمله مسایل مبهم در جامعه افغانی است. قرار مصاحبه با عامه مردم، تنها 54 درصد آنان یا به صورت مستقیم از قضایای قاچاق انسان خبر داشته‌اند یا از طریق مردم، رسانه‌ها، دوستان، معلمان و غیره شنیده‌اند. از این طریق حدود 1889 مورد قضیه‌ی قاچاق زنان و اطفال گزارش شده‌اند.⁹ از میان این

⁹ البته باید دقت کرد که موارد گزارش‌شده بر اساس پرسشنامه عمومی در این تحقیق، آمار دقیقی از تعداد موارد قاچاق انسان به دست داده نمی‌تواند؛ زیرا ممکن است یک قضیه‌ی واحد توسط افراد متعددی شنیده یا دیده شده باشند و در این تحقیق نیز همان یک مورد توسط چند نفر گزارش شده باشد.

قضایا و مواردی که توسط مردم گزارش یا دیده شده‌اند، حدود 38 درصد آن در مورد قربانیان زن است، 35 درصد دیگر در مورد دختران و 27 درصد هم در مورد قربانیان پسر می‌باشد. اطلاعاتی که مردم از قربانیان قاچاق دارند، بیش از 92 درصد قربانیان مربوط به مردم افغانستان است که بیش از 68 درصد آنان را زنان و دختران تشکیل می‌دهند. براساس داده‌های این پرسشنامه‌ها، حدود 8 درصد از کشورهایمانند ایران، پاکستان، تاجکستان، هند و نپال به افغانستان قاچاق شده‌اند.

- عامه مردم نیز آسیب‌پذیری مانند نداشتن سرپرست، بیجاشدگی، رد مرز شدن افراد از بیرون کشور را، از جمله عوامل قاچاق انسان قلمداد کرده‌اند. به گفته آن‌ها، تنها 34 درصد از قربانیان، قبل از قاچاق شدن، در وضعیت مسکونی مناسب بوده‌اند. 3.5 درصد قربانیان معتاد بوده‌اند. بیش از 60 درصد از قربانیان قبل از قاچاق شدن از حمایت خانوادگی برخوردار نبوده‌اند.
- اکثریت مطلق عاملان قاچاق انسان مورد پیگرد قانونی و تعقیب جزایی قرار نمی‌گیرند، این موضوع به نفس خود می‌تواند از دیگر موارد نگران‌کننده در این زمینه باشد، طبق مصاحبه‌هایی که با عامه مردم صورت گرفته، تنها 17 درصد از مردم عامه گفته‌اند که عاملان قاچاق دستگیر شده‌اند و اما؛ در مقابل 83 درصد اظهار داشتند که عاملان دستگیر نشده است. این در حالی است که تنها 13 درصد از مردم گفته‌اند که عاملان قاچاق انسان مجازات شده‌اند، ولی در مقابل 87 درصد عنوان کرده‌اند که عاملان قاچاق مجازات نشده‌اند.
- همچنان، از نظر مردم عامه، سه گروه در پدیده‌ی قاچاق انسان در افغانستان نقش بیشتری دارند: زورمندان محلی (بیش از 32 درصد)، گروه‌های سازمان‌یافته‌ی داخلی و خارجی (28 درصد)، طالبان و گروه‌های مخالف دولت (حدود 17.5 درصد).

پیشنهادها:

- کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان از دولت افغانستان می‌خواهد تا پروتکل «پالرمو» را که از جمله اسناد مهم بین‌المللی در زمینه مبارزه با قاچاق انسان است، امضا، تصویب و برای اجرای آن اقدامات لازم را اتخاذ کند.
- کمیسیون از دولت افغانستان جدا می‌خواهد تا با هماهنگی نهادهای جامعه مدنی و نهادهای بین‌المللی فعال در افغانستان، راهکارها و برنامه‌های آگاهی‌دهی لازم را برای ریشه‌کنی علل و عوامل قاچاق انسان در افغانستان پیش‌بینی و اتخاذ کند.
- دولت افغانستان باید قربانیان قاچاق انسان را در سراسر کشور مورد حمایت همه‌جانبه قرار داده و برای ادغام مجدد آن‌ها ساز و کاری را ایجاد کند و تدابیر لازم را روی دست گیرد.
- کمیسیون از مراجع عدلی و قضایی می‌خواهد تا مرتکبان و عاملان قاچاق انسان را مورد پیگرد جدی قانونی قرار دهند.
- دولت افغانستان باید در زمینه ایجاد اشتغال و تأمین امنیت برای مردم تلاش جدی به خرج دهد. همچنین در تأمین امنیت شهروندان این کشور سعی کند.
- کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، از دولت می‌خواهد تا به نیازهای روحی، جسمی و آسیب‌پذیری‌های اطفال توجه جدی کند و برنامه‌های لازم را برای حمایت از اطفال اتخاذ کند.
- کمیسیون از دولت می‌خواهد برای جلوگیری قاچاق انسان هماهنگی‌ها و همکاری‌های لازم را با کشورهای مقصد و مسیر قاچاق انسان ایجاد کند.

با این حال این بخش تحقیق نشان می‌دهد که تعداد زیادی از پاسخ‌دهندگان به پرسشنامه‌ها از مورد یا مواردی از قاچاق انسان خبر داشته‌اند و این خود نشان‌دهنده گستردگی این جنایت در کشور است.